

Посилання на статтю

Шаров О.І. Особливості проектів компетентісно-кваліфікаційного навчання студентів / О.І. Шаров // Управління проектами та розвиток виробництва: Зб.наук.пр. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2011. – № 1(37). – С. 21-25. - Режим доступу: <http://www.pmdp.org.ua/images/Journal/37/11soikns.pdf>

УДК 005.8:378.25:005.336.2

О.І. Шаров

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТІВ КОМПЕТЕНТІСНО-КВАЛІФІКАЦІЙНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ

Обґрунтовано необхідність планування та реалізації освітніх проектів компетентісно-кваліфікаційного навчання студентів, введено поняття споріднених професій різного рівня. Рис. 5, дж. 8.

Ключові слова: освітній проект, компетенції, компетентісно-кваліфікаційне навчання.

О.И. Шаров

ОСОБЕННОСТИ ПРОЕКТОВ КОМПЕТЕНТНОСТНО-КВАЛИФИКАЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ

Обосновано необходимость планирования и реализации образовательных проектов компетентностно-квалификационного обучения студентов, введено понятие родственных профессий разного уровня. Рис 5. ист. 8.

O.V. Sharov

PECULIARTIES OF THE STUDENTS COMPETENT-QUALIFIED TEACHING PROJECTS

Necessity of planning and implementing educational projects on the students competent-qualified teaching is grounded. Concept of kindred professions of different levels is generated.

Постановка проблеми. Якість підготовки фахівця визначає його конкурентоспроможність на ринку праці. В умовах конкурентної масової вищої освіти кожний навчальний заклад прагне таким чином підготувати студента, щоб мінімізувати для нього ризик залишитись безробітним та максимізувати можливості професійного розвитку. Перше завдання потребує функціональної готовності випускника виконувати завдання та обов'язки за своєю та спорідненими професіями, на досягнутому та суміжних рівнях. Друге завдання потребує ментальної готовності до пошуку нетрадиційних комбінацій завдань та обов'язків, які дозволяють запропонувати себе як унікальну пропозицію на ринку праці або сформуванню власної підприємницької ідеї. В обох випадках в якості конкретних заходів по реагуванню на ризики пропонується доповнення стандартної підготовки фахівця здобуттям компетенцій, які спільно забезпечують опанування додатковими кваліфікаціями, що є цікавими та перспективними для студентів. У такому випадку підготовка кожного студента перетворюється на

реалізацію персонального освітнього проекту компетентнісно-кваліфікаційного навчання.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблематика планування та виконання освітніх проектів компетентнісно-кваліфікаційного навчання спирається на дослідження проектної організації освітньої діяльності. Реалізація проектів компетентнісно-кваліфікаційного навчання починається з розуміння компетентнісного підходу як інструмента для побудови індивідуалізованих моделей підготовки фахівців у вищій школі. Найбільший вплив на пошук шляхів індивідуалізації вищої освіти через реалізацію проектного підходу до підготовки фахівців мали публікації таких авторів: В. Базилевича, М. Квієка, А. Колота, В. Кременя, О. Россошанської, В. Рача, Т. Фінікова, Н. Ушакової.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Невирішеною проблемою залишається застосування методології управління проектами для освітніх проектів компетентнісно-кваліфікаційного навчання. Необхідним також є формування основ бачення шляхів сполучення компетентнісного та кваліфікаційного підходу для планування персональних освітніх проектів підготовки студентів, у тому числі з урахуванням реалізації їх академічних свобод.

Метою статті є дослідження змісту освітніх проектів компетентнісно-кваліфікаційного навчання та побудова принципової моделі їх реалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. У світі домінує академічне спрямування навчання студентів ВНЗ, коли випускникові присвоюється лише академічна кваліфікація. Професійна кваліфікація може присвоюватись профільними професійними асоціаціями, іншими незалежними організаціями після додаткових випробувань та/або набуття певного досвіду самостійної роботи чи стажування [1].

Натомість, українська вища школа успадкувала від СРСР кваліфікаційне спрямування навчання студентів. Воно передбачає присвоєння студентові певної професійної кваліфікації Державною екзаменаційною комісією при проходженні ним випускної атестації. Назва кваліфікації (кваліфікацій) для кожного освітньо-кваліфікаційного рівня та спеціальності (напрямку підготовки) визначається відповідними галузевими стандартами вищої освіти. Необхідно зазначити, що присвоєння кваліфікацій має не тільки прагматичну ціль, але й соціальний контекст у розрізі формування особистості фахівця та його власної самооцінки [2,3].

Академічні кваліфікації найчастіше мають формат: ступінь (аналог нашого освітньо-кваліфікаційного рівня) + назва галузі освіти, напрямку підготовки, спеціальності або освітньої програми (наприклад: бакалавр права, магістр з міжнародної економіки). Професійні кваліфікації мають відповідати назвам професій у Національному класифікаторі професій (наприклад, інженер-механік, економіст тощо).

Переліки напрямів підготовки та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців з вищою освітою, не завжди адекватні Національному класифікатору професій, а він сам – сучасному ринку праці. Через це поширилась практика встановлення в галузевих стандартах вищої освіти назв професійних кваліфікацій у форматі кваліфікацій академічних. Присвоєння професійної кваліфікації спирається на здобуті студентом під час навчання «дидактичні камінчики» – знання, вміння та навички, які є основою моделювання підготовки фахівців. Після приєднання України до Болонського процесу було визнано доцільність переходу до формування моделі підготовки фахівців на основі компетентнісного підходу. Компетенції при цьому сприймаються як укрупнені «дидактичні камінчики», що описують спроможність людини виконувати

певні завдання та обов'язки. Запровадження компетентнісного підходу в умовах збереження кваліфікаційного принципу підготовки відкриває широкий простір для появи та розвитку освітніх проектів компетентнісно-кваліфікаційного навчання студентів.

Основна ідея таких проектів полягає в концепції мультикваліфікаційної підготовки. Представимо підготовку фахівця з вищою освітою певного освітньо-кваліфікаційного рівня та спеціальності (напряму підготовки) у вигляді кола, всередині якого розміщуються компетенції, які необхідні для здобуття відповідної кваліфікації (рис. 1). Діаметр кола відповідає освітньо-кваліфікаційному (освітньому) рівню, при цьому більшому діаметру відповідає вищий рівень. Товщина кола вказує на глибину оволодіння кваліфікацією (показник, що є дискусійним для компетентнісного підходу). В середині кола розміщуються компетенції, якими необхідно оволодіти студенту для присвоєння кваліфікації.

Більшість професій фахівців з вищою освітою спираються на ієрархію суміжних професій робітників, технічних службовців та фахівців з вищою освітою нижчих освітньо-кваліфікаційних рівнів. Маються на увазі не лише спрощені аналоги професій фахівців з вищою освітою, але й цілком самостійні професії, які пов'язані функціями управління, контролю та координації (наприклад, виконроб та муляр). Усі ці професії характеризуються наявністю спільних професійних компетенцій. Набір компетенцій для спрощених аналогів професій фахівців з вищою освітою може повністю входити до кола їх компетенцій (наприклад, коло з найменшим діаметром на рис. 2). Самостійні професії можуть мати значну частину спільних, але мають також професійні компетенції (наприклад, середнє коло на рис. 2).

Загалом, **спорідненими професіями різного рівня** для деякої професії будемо називати такі з них, в яких не менше половини компетенцій входять до кола компетенцій цієї професії (рис. 3).

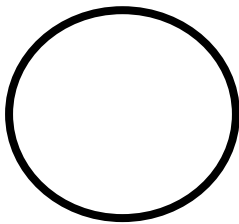

Рис. 1. Коло компетенцій фахівця певного освітньо-кваліфікаційного рівня та спеціальності (напряму підготовки)

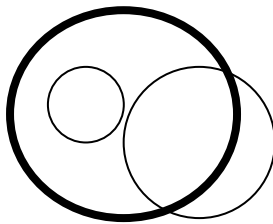

Рис. 2. Приклади професій різного рівня з перетином кіл компетенцій

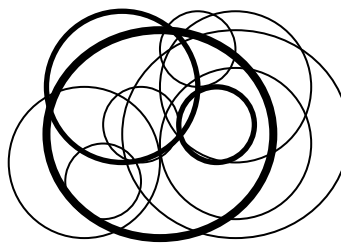

Рис. 3. Споріднені професії різного рівня до деякої професії

Зверніть увагу, що серед споріднених професій різного рівня можуть бути професії такого самого освітньо-кваліфікаційного рівня (кола однакового діаметру) або нижчих рівнів вищої освіти та нижчих освітніх рівнів (кола меншого діаметру), з повним або частковим перетином набору компетенцій (кола, які повністю або частково перетинаються з великим колом компетенцій) та різним рівнем їх засвоєння (кола різної товщини).

Ключовою ідеєю освітніх проектів компетентнісно-кваліфікаційного навчання є концепція опанування студентами не тільки основною кваліфікацією (кваліфікаціями), але й кваліфікаціями, що відповідають **спорідненим професіям різного рівня** до даної професії. Оскільки таких професій може бути

досить багато, то їх вільне комбінування в порядку реалізації принципів академічної свободи студентів дозволить сформулювати дійсно індивідуальні траєкторії навчання і забезпечити унікальність проекту підготовки кожного з студентів [4]. В основу планування та реалізації таких проектів необхідно покласти цінності стейкхолдерів [5], дослідження яких не входить в рамки цієї статті.

Споріднені професії різного рівня мають не менше 50% спільних з основною компетенцій, а багато з них повністю входять до кола компетенцій основної професії. Це дозволяє спланувати пакети робіт щодо оволодіння студентами додатковими кваліфікаціями з використанням порівняно малого додаткового часового, фінансового та педагогічного ресурсів, що в свою чергу забезпечить високий рівень ефективності освітніх проектів компетентісно-кваліфікаційного навчання студентів. Преміальний ефект може бути отримано у разі створення умов для опанування студентами професіями, з яких окремо не ведеться підготовка фахівців або за якими працюють фахівці з будь-якою вищою освітою. У разі активного використання перетину особистісних компетенцій для студентів виникне можливість активно опанувати додаткові гуманітарні та мистецькі професії, що в сукупності суттєво підвищить їх привабливість на ринку праці [6].

На рис. 4 наведено узагальнену структурно-логічну схему підготовки фахівців з вищою освітою певного освітньо-кваліфікаційного рівня. Прямокутники відповідають блокам дисциплін, окремим дисциплінам та модулям. Рядки прямокутників відповідають різним циклам (підциклам) підготовки фахівців, стовпчики прямокутників – періодам (рокам, семестрам) навчання. Після повного виконання навчального плану студент проходить державну атестацію і Державна екзаменаційна комісія присвоює йому відповідну кваліфікацію, що позначено вертикальною лінією на рисунку.

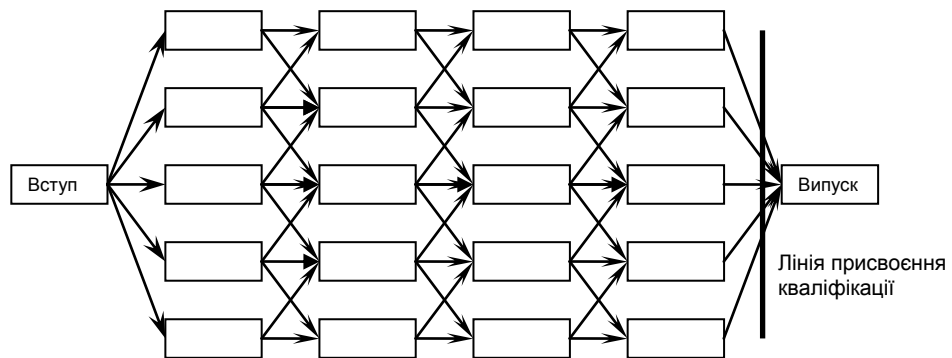

Рис. 4. Узагальнена структурно-логічна схема підготовки фахівців з вищою освітою

Для опису компетентісно-кваліфікаційного підходу при формуванні змісту освітнього проекту необхідно побудувати подібну структурно-логічну схему, але в ній прямокутники будуть відповідати не дисциплінам і модулям, а компетенціям та блокам компетенцій (в окремих випадках схеми будуть однакові або подібні). Позначимо прямокутники компетенцій пунктиром. Характер зв'язків, що забезпечують послідовність їх здобуття не зазнає змін.

Реалізація освітніх проектів компетентісно-кваліфікаційного навчання дозволить присвоювати низку додаткових кваліфікацій на підставі опанування студентами відповідних компетенцій, причому як із запровадженням здобуття додаткових компетенцій (виділені окремим типом пунктиру), так і без них (рис. 5).

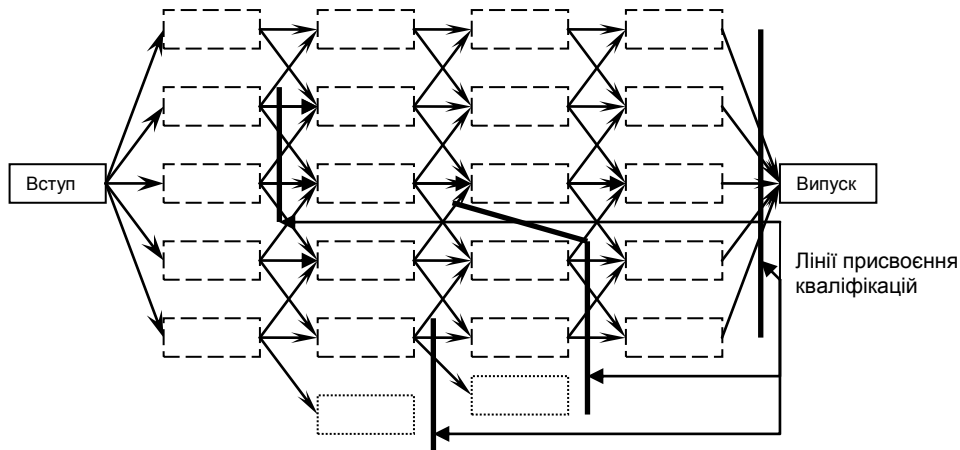

Рис. 5. Узагальнена структурно-логічна схема проекту компетентісно-кваліфікаційного навчання

Продуктом освітнього проекту є опанування студентами відповідних компетенцій, результатом – можливість присвоєння низки додаткових кваліфікацій. Реалізація таких проектів у кількох навчальних закладах дозволить покращити життєві перспективи не тільки окремих студентів, але й надати імпульс для трансформації усєї вітчизняної системи вищої освіти [7]. При визначенні індивідуальних траєкторій компетентісно-кваліфікаційного навчання пропонується використовувати модель прямої ієрархії вибору в методі аналізу ієрархій [8].

Висновки з даного дослідження:

1. Сучасний стан та перспективи фінансування вищої освіти в Україні дозволяють розраховувати на істотне підвищення її якості лише в разі реалізації ефективних новацій в організації навчального процесу, які потребують порівняно невеликих додаткових ресурсів.

2. Впровадження компетентісно-кваліфікаційного підходу до підготовки фахівців з вищою освітою є перспективним шляхом підвищення конкурентоспроможності випускників ВНЗ на ринку праці.

3. Реалізація компетентісно-кваліфікаційного підходу можлива шляхом трансформації індивідуального навчального плану студента в персональний освітній проект компетентісно-кваліфікаційного навчання його підготовки з високим рівнем академічної свободи. та застосуванням технологій управління проектами.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Для подальшого планування та реалізації освітніх проектів компетентісно-кваліфікаційного навчання необхідно дослідити низку питань, таких як цінності стейкхолдерів, характеристики життєвого циклу, особливості планування та виконання таких проектів з метою зниження ризиків їх реалізації для всіх його учасників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Університет і держава: вивчення глобальних трансформацій / М.Квіск. – К.: Таксон, 2009. – 380 с.
2. Кремень В. Філософія людиноцентризму у світлі національної ідеї / В. Кремень // Вища освіта України. - К.: Педагогічна преса, 2009 – № 1. – С.5-12.

3. Діалектика вищої освіти: трансформація від декларації до реалізації / В.О. Головка, Д.І. Барановський, Б.М. Кузьмін, Ю.О. Приходько, А.М. Хохлов, В.А. Пасічник, В.Ф. Капієцький – Харків: Еспада, 2009. – 304 с.
4. Шрам В.П. Реализация академических свобод студентов в системе образования / В.П. Шрам // Вестник Адыгейского государственного университета. Общая и социальная педагогика, 2007. – №4. – С. 71-75.
5. Рач В.А. Цінність як базова категорія сучасної методології управління проектами / В.А. Рач // Тези доповідей VII Міжнародної конференції «Управління проектами у розвитку суспільства». Тема: Управління цінністю проектів та програм розвитку організацій. – К.: КНУБА, УАУП, 2010. – С. 167-169.
6. Шаров О. Тенденції працевлаштування випускників ВНЗ у кризовий та посткризовий період / О. Шаров // Проблеми і перспективи працевлаштування випускників вищих навчальних закладів: Матеріали четвертої Міжнародної науково-практичної конференції. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2009. – С. 18-21
7. Шаров О.І. До формування структури бачення «траєкторії вищої освіти» України в контексті проектно-орієнтованого суспільства / О.І. Шаров // Управління проектами та розвиток виробництва: Зб. наук. праць. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2009. – № 2(30). – С. 70-78.
8. Саати Т. Аналитическое планирование. Организация систем / Т. Саати, К. Кернс / Пер. с англ. под ред. И. А. Ушакова. – М.: Радио и связь, 1991. – 244 с.

Рецензент: Бушуєв С.Д., професор, д.т.н.Р.Б.

Стаття надійшла до редакції
09.02.2011 р.